

19.9.2023

לכבוד
מר יוסי אדלשטיין
ראש מינהל אכיפה וזרים
באמצעות דוא"ל

שלום רב,

הנדון: הפרת החובה להנפיק ולחדש רישיונות ישיבה למבקשי מקלט ולחוסים תחת הגנה זמנית

בשם המוקד לפליטים ולמהגרים, היא"ס ישראל וא.ס.א - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל אנו פונים אליך בבקשה שרשות האוכלוסין וההגירה ("הרשות") תפעל לאלתר להנפקה ולחידוש של רישיונות ישיבה למבקשי מקלט ולחוסים תחת הגנה זמנית (להלן בקיצור: "מבקשי מקלט"), אשר, בשל מחדלים שונים שיפורטו להלן, נאלצים להמתין חודשים לקבלת או הארכת רישיון הישיבה שלו הם זכאים.

פנייה זו באה בהמשך לשרשרת ארוכה של התכתבויות והליכים משפטיים שנוגעים כולם למחדלה המתמשך של רשות האוכלוסין וההגירה מלספק לציבור מבקשי המקלט מערכת מסודרת, יעילה והוגנת לקבלת רישיונות ישיבה, תוך הפרת חובתה החוקית והתחייבויותיה בהליכים משפטיים. החוליה האחרונה באותה שרשרת היא עת"מ (מינהליים מרכז) 56395-12-22 **המוקד לפליטים ולמהגרים ואח' נ' רשות האוכלוסין וההגירה** (פס"ד מיום 4.6.2023). במסגרת הליך זה התחייבה הרשות כי עם הסבת מתקן האכיפה בבני ברק (הלשכה היחידה המשרתת את ציבור מבקשי המקלט, מלבד לשכת אילת המשרתת מספר מצומצם יחסית של מבקשי מקלט המתגוררים בעיר) למתקן להנפקת דרכונים לאזרחים ישראלים, "ינקטו כל הצעדים כדי להימנע ככל הניתן את הפגיעה בקהל מבקשי המקלט והמסתננים הפוקדים את המתקן לטובת חידוש הרישיונות" (הודעה מעדכנת מטעם המשיבה מיום 19.4.2023).

להתחייבות זו קדמו התחייבויות נוספות, אחת מהן היא זו שניתנה במסגרת בג"ץ 4284/17 **המוקד לפליטים ולמהגרים נ' שר הפנים** (פס"ד מיום מיום 11.9.2017), לפיה מתקן בני ברק יהיה פתוח לקבלת קהל ברציפות מדי יום, בין השעות 08:00-16:00 (כאשר האחרונים שמגיעים מטופלים גם לאחר שעות קבלת הקהל); ויעבדו בו 30 ממוני ביקורת גבולות, שרובם המכריע יעסוק בקבלת קהל.

מזה תקופה ארוכה, התחייבויות אלה, כמו גם הוראות חוק הכניסה לישראל ונוהל הטיפול במבקשי מקלט, מופרות. להלן נפרט על ארבעה מחדלים של הרשות הנוגעים להנפקה וחידוש של רישיונות ישיבה למבקשי מקלט שהתוצאה של כולם היא זהה – הותרת אנשים ששוהים בישראל כדין ללא רישיון ישיבה. מצב זה מסכן אותם במעצר והתנכלויות; מוביל לחסימת הגישה שלהם לחשבונות בנק; חוסם בפניהם אפשרות לשכור דירות; חושף אותם לפיטורין; פוגע באפשרותם לממש זכויות מול ביטוח לאומי; ומונע ממעסיקהם את האפשרות להפקיד עבורם כספי פיקדון.

המתנה ממושכת של מבקשי מקלט להליכי רישבו"ג וקבלת רישיון ישיבה

1. מבקש מקלט שבעת הגשת בקשתו אינו מחזיק ברישיון שהייה תקף, יקבל רישיון זמני לישיבת ביקור

מכוח סעיף 2(א)(5) לחוק הכניסה לישראל (ר' סעיפים 1-ה-1 לנוהל הטיפול במבקשי מקלט מדיני בישראל). לפני למעלה משנה, החל עיכוב משמעותי בין מועד הגשת בקשת המקלט, לבין המועד שבו מגיש הבקשה מזומן לשכת הרשות לרישום ביקורת גבולות (רישבו"ג) וקבלת רישיון ישיבה. כך נוצר מצב שמבקשי מקלט, שזכאים לקבל רישיון ישיבה, נותרים לשהות בישראל ללא שום אסמכתה לשהייתם החוקית כמבקשי מקלט למשך חודשים.

2. המוקד לפליטים ולמהגרים ("המוקד") התריע בפני הרשות על המצב כבר לפני שנה (פנייה מיום 21.9.2022), בתקופה בה הפער בין תאריך הגשת בקשת המקלט לבין הזימון לרישבו"ג וקבלת רישיון היה בן כמה שבועות. בתשובתכם מיום 24.10.2022 מסרתם כי המצב והשלכותיו ידועים, וכי בתקופה הקרובה צפוי תיגבור של כוח האדם והשקעת משאבים נרחבת לשם צימצום העומס וטיפול בבקשות שהצטברו.

- פניית המוקד ותשובתכם מצ"ב ומסומנות א'

3. אלא שהפער לא הצטמצם, ובחודשים שחלפו מאז תקופות ההמתנה לרישבו"ג רק התארכו. בדיון בוועדת הכנסת לעובדים זרים מיום 21.2.2023 הצהיר מנהל מינהל אכיפה וזרים כי קיימות כ-4,000 בקשות מקלט שהוגשו אך לא נקלטו משום שמגישיהן לא עברו רישבו"ג.¹ בשנה האחרונה פנינו אליכם מספר פעמים בנוגע ללקוחותינו מבקשי המקלט שממתניים תקופות ממושכות לרישבו"ג, לרוב מספר חודשים. מדובר בחודשים בהם אנשים שנמלטו מפני סכנת חיים ורדיפה לא מקבלים שום אישור על כך שהם שוהים בישראל כדין ומוגנים מפני הרחקה עד שייקבע אחרת.

4. מצב זה חושף מבקשי מקלט לפעולות אכיפה ואף למעצר ללא עילה. ראו למשל החלטה בתיק 9198045 מיום 26.3.2023 בעניין משפחה שהגישה בקשת מקלט בתחילת חודש פברואר 2023, וכעבור חודש וחצי, בעודה עדיין ממתנינה לזימון לרישבו"ג, נעצרה. בית הדין לביקורת משמורת הורה על שחרור המייד של בני המשפחה, ללא תנאים. ר' גם החלטה בתיק 9196560 מיום 1.3.2023 בה בית הדין מורה על שחרור המוחזק ללא תנאים, משום שנעצר למרות שהגיש בקשת מקלט.

- החלטות בית הדין לביקורת משמורת מצ"ב ומסומנות ב'

5. רוב לקוחותינו זומנו בסופו של דבר, ולאחר המתנה ממושכת, לרישבו"ג. אך על פי הנתונים שפורסמו ומידע שקיבלנו ממייצגים אחרים, מדובר בתופעה רחבת היקף, מה גם שהמתנה בת מספר חודשים להליך רישום וזיהוי היא בלתי סבירה ופוגעת פגיעה בלתי מידתית במבקשי המקלט.

סירוב להאריך רישיונות ישיבה למבקשי מקלט שרישיונם פקע לפני ה-1.1.2023

6. עם סגירתו הפתאומית האחרונה של מתקן בני ברק ב-15.5.2023, חזרה הרשות לחדש רישיונות ישיבה של מבקשי מקלט באופן אוטומטי, אך זאת רק למבקשי מקלט שרישיונם פקע לאחר ה-1.1.2023. בניגוד

¹ דבריו של יוסף אדלשטיין, מנהל מינהל אכיפה וזרים ברשות האוכלוסין וההגירה, בדיון בוועדה המיוחדת לעובדים זרים 21.2.2023, עמ' 16-17. הפרוטוקול זמין בכתובת: <https://main.knesset.gov.il/Activity/committees/Foreign/Pages/CommitteeProtocols.aspx?ItemID=2201812>

להתחייבות הרשות בעת"מ 56395-12-22 להימנע ככל הניתן מפגיעה בקהל מבקשי המקלט בעקבות סגירת המתקן בפניהם, נוצר מצב שמבקשי מקלט שרישיונם פקע לפני אותו תאריך, במידה רבה בשל תנאי החידוש הנוקשים והפוגעניים אשר הובילו להגשת עת"מ 56395-12-22 מלכתחילה, נותרים חודשים ארוכים ללא רישיון ישיבה, בניגוד לדין, וללא כל אפשרות לחדש את רישיונם בכל דרך שהיא. נביא להלן מספר דוגמאות מייצגות.

7. כ' היא מבקשת מקלט אריתראית, אם יחידנית לילדה בת 4, המגדלת ומפרנסת את בתה לבדה ונאלצת לעבוד שעות רבות. רישיונה של כ' פקע ב-14.12.2022, כשבועיים בלבד לפני המועד הקובע להארכת אוטומטיות שהרשות הגדירה. כ' לא הצליחה לפנות יום להתייצבות בלשכת בני ברק לצורך חידוש הרישיון, בהיעדר סידור לבתה. ביום 7.8.2023 פנה המוקד בשם כ' למטה מינהל אכיפה וזרים בבקשה חריגה לחדש לה את הרישיון, בשל נסיבותיה, וצירף לבקשה מכתב מאת העובדת הסוציאלית שמטפלת בה. בקשתה של כ' סורבה ביום 15.8.2023, בנימוק ש"עניינה אינו שונה מזרים רבים ואחרים אשר לא פעלו להאריך את רישיונם במועד". עוד נמסר כי יהיה עליה להמתין, משך זמן לא ידוע, עד לחזרת קבלת קהל מבקשי המקלט במתקן בני ברק.

- התכתבות עם הגב' אורית שרמי בעניינה של כ' מצ"ב ומסומנת ג'

8. י' הוא מבקש מקלט אריתראי בן 72, הסובל מבעיות רפואיות ומתקשה מאוד בירוקרטיה. רישיונו פג ב-30.11.2022, והוא פספס את מועד הארכת רישיונו, יתכן שמשום שמספר הטלפון שלו אינו מעודכן במערכת הרשות. לדבריו, י' נעזר באחרים ופנה לרשות בדוא"ל בבקשה להאריך לו את רישיון הישיבה, אך לא קיבל כל מענה. ביום 17.7.2023 פנה המוקד בשמו של י' למינהל אכיפה וזרים בבקשה להאריך לו את הרישיון באופן ממוחשב או לקבוע עבורו תור, תוך פירוט נסיבותיו האישיות וציון כי בהיעדר רישיון תקף גישתו לחשבון הבנק שלו נחסמה. פנייה זו לא קיבלה מענה.

- פנייה למינהל אכיפה וזרים בענייניו של י' מצ"ב ומסומנת ד'

9. א' הוא מבקש מקלט מסודן אשר רישיונו פקע ביום 5.12.2022 ומאז אינו מצליח לחדשו. ביום 12.7.2023 פנה ארגון היא"ס בבקשה להאריך את רישיונו, וביום 26.7.2023 התקבלה תשובת של הגב' אורית שרמי ממנהל אכיפה וזרים לפיה נשלח מסרון זימון להתייצבות במתקן האכיפה בבני ברק למס' הסלולרי של א' כפי שמופיע במערכת הרשות, ומבדיקה עולה כי הוא לא התייצב במועד. בנסיבות אלו, נמסר, אין היא מוצאת לכונן לחדש את רישיונו מרחוק באופן מיחשובי, ויהיה עליו להגיע למתקן האכיפה לכשתתחדש הפעילות. נציין כי א' עומד על כך שהודעה בעניין זימונו למתקן האכיפה לא התקבלה במכשיר הסלולרי שלו, והוא לא ידע כי עליו להתייצב במועד שנקבע לו.

- התכתבות עם הגב' אורית שרמי בענייניו של א' מצ"ב ומסומנת ה'

10. במאמר מוסגר יוער כי המצב שנוצר, שבו מבקשי מקלט נדרשים לפרט נסיבות אישיות ולהמציא מסמכים רפואיים ופסיכו-סוציאליים רק כדי שהרשות תמלא חובתה לחדש את רישיונם, רומסת את זכותם לפרטיות ופוגעת פגיעה קשה בכבודם. גם בן אדם שפספס את התור שנקבע לו, בשל טעות אנוש, כי לא הצליח לקחת יום חופש, או כי היה לו אירוע חשוב אחר – זכאי לכך שרישיונו יוארך. תפקידה של רשות

האוכלוסין הוא לקיים את חובתה להנפיק רישיונות שהייה, לא לחנך או להעניש מבקשי מקלט שפספסו את מועד ההתייצבות היחיד שנקבע להם. אך כאמור, גם מבקשי מקלט שמוחלים על כבודם ומוותרים על פרטיותם לטובת חידוש רישיונם, אינם זוכים למענה.

אי חידוש רישיונות ישיבה אוטומטי למבקשי מקלט שאינם אריתראים וסודנים

11. כאמור, במסגרת עת"מ 56395-12-22 רשות האוכלוסין הודיעה על סגירת מתקן בני ברק וחזרה זמנית למתכונת של הארכת רישיונות אוטומטית (הודעה מעדכנת מטעם המשיבה מיום 4.5.2023). הודעת הרשות הייתה גורפת, ולא סייגה את המעבר להארכות אוטומטיות לגבי אוכלוסיות ספציפיות.

12. בפועל, **וכפי שפורסם בהמשך באתר הרשות**, המעבר להארכות אוטומטיות חל רק לגבי אזרחי אריתריאה וסודן או מבקשי מקלט עם בקשת מקלט פתוחה. מוגנים מפני הרחקה אחרים, כמו אזרחי דרום סודן ואתיופיה, נותרו ללא מענה, והרשות לא פרסמה לגביהם שום הנחיה. רק בעקבות פניות שהגיעו אל היא"ס מלקוחות אזרחי דרום סודן שלא הצליחו לחדש את רישיונותיהם, ושהיא"ס פנה בשמם אל מטה מינהל אכיפה וזרים, נמסר לנו כי אוכלוסיות אלה נדרשות לפנות באופן פרטני אל הרשות "עם מועד פקיעת הרישיון לצורך המשך טיפול". בנוסף, פנו אלינו מספר מבקשי מקלט דרום סודנים עם בקשת מקלט פתוחה שגם רישיונותיהם לא הוארכו אלא לאחר פנייה יזומה אל הרשות בעניינם, בניגוד להודעה שפורסמה באתר הרשות.

13. כאמור, התנהלות זו עומדת בניגוד להודעת הרשות בעת"מ 56395-12-22 בה הצהירה על הארכת רישיונות גורפת; יוצרת בלבול בקהילה שלא קיבלה שום הנחיה; ומטילה על הארגונים עול בלתי סביר, בכך שהם שוב נדרשים לתווך את מדיניותה המתחלפת של הרשות לקהילה, ולסייע לאנשים לשלוח הודעה לכתובת דוא"ל שכלל לא פורסמה.

14. על הרשות לקיים את התחייבותה בפני בית המשפט המחוזי בעת"מ 56395-12-22, וכל עוד מתקן בני ברק סגור להאריך אוטומטית את רישיונות הישיבה של כלל המוגנים מפני הרחקה, לרבות אזרחי דרום סודן ואתיופיה.

אי הנפקת רישיון ישיבה ראשון לנערים החוסים תחת הגנה קבוצתית (אזרחי אריתריאה וסודן)

15. כידוע, ילדים של מבקשי מקלט אזרחי אריתריאה וסודן זכאים לקבל רישיונות מסוג 2(א)5 עם הגיעם לגיל 16. בפגישה שהתקיימה במשרדי מנכ"ל הרשות ב-27.7.2023 העלו נציגי הארגונים את הקשיים שהנערים והנערות נתקלים בהם בתהליך הנפקת הרישיון הראשון מאז הופסק מתן השירות במתקן בבני ברק. בנושא זה נשלחה אליך אל המנכ"ל פנייה נפרדת ובה תיאור הקשיים והצעת הארגונים לשינויים בהליך הנפקת רישיון הישיבה הראשון כדי להקל על הנוער בתהליך, כמו גם רשימת בני ובנות נוער המלווים על ידי ארגוני א.ס.א. – ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל והיא"ס שבקשותיהם להנפקת רישיון ישיבה ראשון לא נענו.

- פנייה בנושא תהליך הוצאת רישיון ישיבה ראשון לנערים מצ"ב ומסומנת ו'

לסיכום, רשות האוכלוסין וההגירה מחויבת להנפיק רישיונות ישיבה למבקשי המקלט השוהים בישראל כדין. מחדלה המתמשך של הרשות מלקיים חובה זו לא רק מנוגד לדין, אלא גם פוגע פגיעה חמורה בזכויותיהם של מבקשי המקלט ומסב להם נזקים ממשיים. כפי שניתן היה לצפות, סגירתו הפתאומית של מתקן בני ברק לטובת "מבצע חידוש הדרכונים", ללא היערכות מוקדמת, שוב פוגעת באוכלוסיית מבקשי המקלט. לא ייתכן שהם יהיו אלה שישפגו את המחסור בכוח האדם ברשות, או את התעקשותה הבלתי סבירה לטפל בכל מבקשי המקלט רק בלשכה אחת (למעט תושבי אילת). הגיעה העת למצוא לה פיתרון מיידי ורוחבי, לא על גבם של מבקשי המקלט המופלים.

אנו מצפים לשמוע ממך בהקדם האפשרי.

בברכה,

מיכל שוורץ, עו"ד

המוקד לפליטים ולמהגרים

העתק:

מר אייל סיסו, מנכ"ל רשות האוכלוסין וההגירה